

I. O KRAKOWIE I KRAKOWIANACH

13>30

I.1. Informacje ogólne

W „Raporcie o stanie miasta 2004” dokonany został możliwie pełny przegląd wszystkich dziedzin określonych w Uchwale Rady Miasta Krakowa Nr XXXIII/235/99 z dnia 20 października 1999 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Krakowa. Opracowując Raport starano się ukazać dynamikę zmian i określić najważniejsze tendencje rozwojowe.

Panorama najważniejszych zjawisk charakteryzujących życie naszego miasta nie może ograniczyć się jedynie do efektów działalności organów samorządowych. Prezentowane w Raporcie zjawiska, a zwłaszcza objęte dziedziną nazwaną „Gospodarka i turystyka”, przedstawione są przede wszystkim poprzez dane statystyczne, ukazujące zarówno indywidualną aktywność obywateli Krakowa, jak i działalność samorządów Miasta i Województwa, oraz władz centralnych Państwa.

Należy sądzić, że dla osób zainteresowanych Krakowem opracowany Raport może być interesujący nie tylko z uwagi na zebrane informacje i dane. Materiał ten ułatwi podejmowanie decyzji o charakterze społecznym i gospodarczym, a także diagnozowanie sytuacji w Mieście i ocenę kierunków jego rozwoju. Kraków, dawna stolica Polski, jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju, a także pozostaje regionalnym i międzynarodowym centrum życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Po reformie administracji publicznej kraju, Miasto Kraków na prawach powiatu jest stolicą województwa małopolskiego (od 1 stycznia 1999 roku)

z siedzibą:

- Wojewody Małopolskiego,
- Marszałka Województwa Małopolskiego,
- Prezydenta Miasta,
- Starosty Krakowskiego (powiat ziemski krakowski).

Pierwsze zorganizowane osadnictwo na terenie miasta istniało już w epoce kamienia 50000 lat temu, a w okresie wczesnośredniowiecznym Kraków był głównym ośrodkiem państwa Wiślan. Z tym okresem jest związanych wiele legend - w tym o smoku wawelskim. Do dzisiejszych czasów zachowały się kopce legendarnych władców nadwiślańskiej osady - Krakusa i Wandy, które pochodzą prawdopodobnie z VII w. Pierwszą udokumentowaną wzmiankę o Krakowie znaleźć można w relacji kordobańskiego kupca Ibrahima-Ibn-Jakuba z 965 r. Wspomina w niej o bogatym grodzie leżącym na skrzyżowaniu szlaków handlowych, otoczonym lasami. W okresie przedpiastowskim pojawiają się dwie daty związane z historią miasta. Między 876r. a 879 r. książę wielkomorawski Światopełk zajął późniejszą Małopolskę, a po roku 955 książę Bolesław Okrutny, brat św. Wacława, wprowadził rządy czeskie. W X wieku Kraków wcielono do państwa polskiego, chociaż trudno stwierdzić, czy stało się to za rządów Mieszka I w r. 990, czy Bolesława Chrobrego w r. 999. Od samych początków gród odgrywał bardzo ważną rolę jako silny ośrodek chrystianizacyjny i władzy świeckiej - od 1000 r. znajdowała się tutaj siedziba biskupstwa, a za panowania Kazimierza Odnowiciela miasto stało się główną siedzibą książęcą. W okresie rozbitcia dzielnicowego Kraków pełnił funkcję stolicy senioratu, a od 1320r., kiedy to w katedrze wawelskiej miała miejsce koronacja Władysława Łokietka, do 1734 r. odbywały się tu koronacje kolejnych królów Polski. Warto, choćby w skrócie, prześledzić rozwój przestrzenno - terytorialny Krakowa na przestrzeni wieków - w połączeniu ze zmianami w liczbie jego mieszkańców. Obrazują to rysunki I.1. i I.2.

Rysunek I.1.
Rozwój granic Miasta Krakowa

Źródło: opracowanie własne

Rysunek I.2.
Kalendarium rozwoju granic Miasta Krakowa

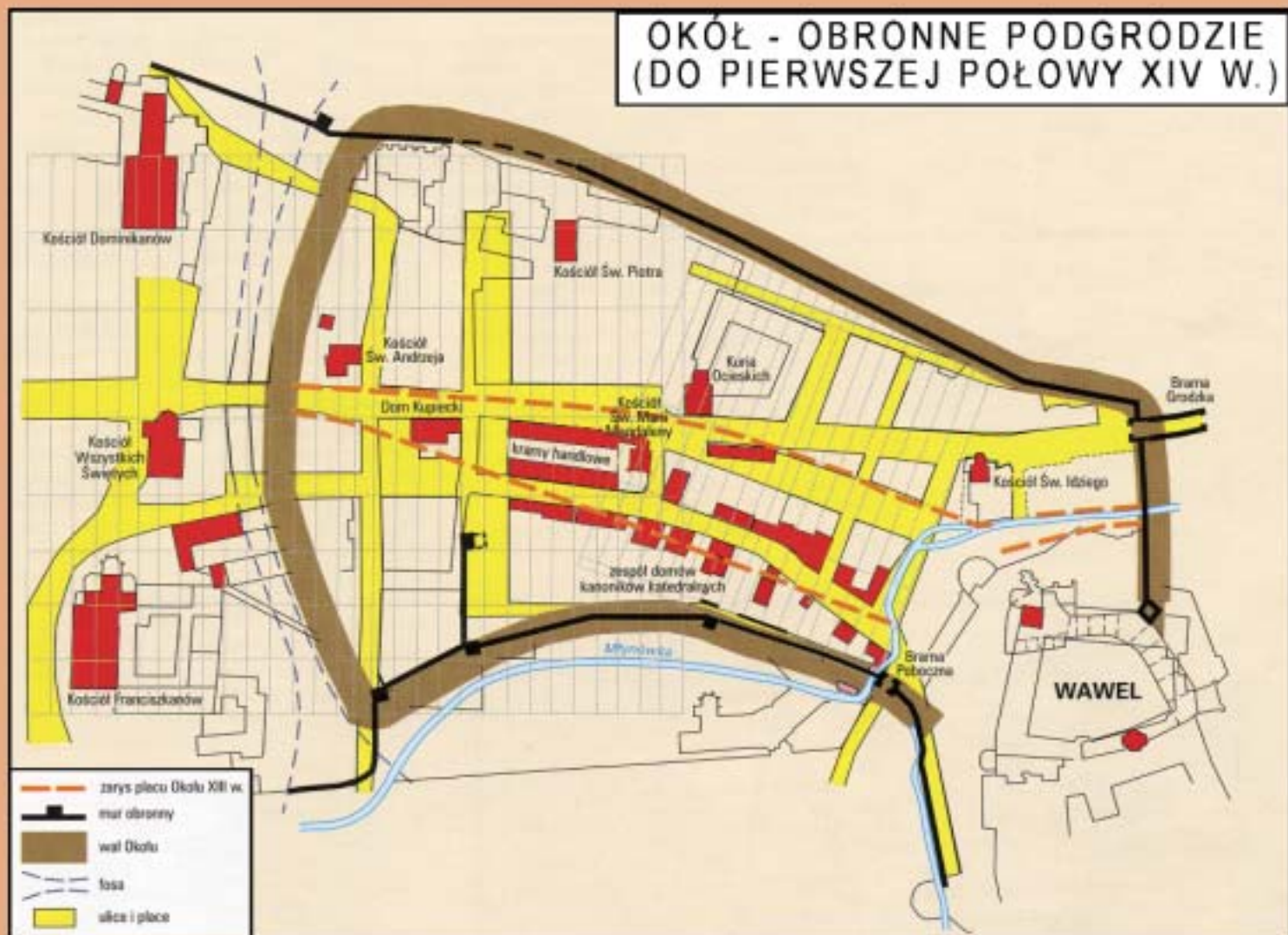
	ROK	POWIĘKSZENIE GRANIC (km ²)	
MIĘDZEWICZE	VII-VIII (ca. VIII)		
	956/66		
	całk. 1000		
	całk. 1138		
	całk. 1228		
	1287	0,32	2,10%
	1335		
	całk. 1358	0,47	3,70%
	1366		
WIELESZYCE	1500	0,42	3,10%
	1792	0,2	1,50%
MIĘDY BUDZIMÓW	1800	2,8	20,5%
KRÓLEWO POLSKA	1813	2,8	20,5%
MIĘDY BUDZIMÓW	1815	2,8	20,5%
MIĘDY BUDZIMÓW	1828	24,4	180,0%
MIĘDY BUDZIMÓW	1851	14,1	10,6%
	1867	6,9	5,20%
	1900	6,8	5,10%
	1915	46,4	347,0%
MIĘDY BUDZIMÓW	1917	47,1	354,0%
	1921	47,3	356,0%
	1926	46,3	347,0%
MIĘDY BUDZIMÓW	1929	46,3	347,0%
	1941	163,1	1200,0%
	1946	167,2	1240,0%
CENY WOPOLCZANE	1951	228,8	171,0%
	1975	312,1	230,0%
	1990	336,8	251,0%
	2000	336,8	251,0%
	2004	326,4	243,0%

Źródło: opracowanie własne

Zwraca uwagę, że urbanistycznym zaczątkiem Krakowa był do czasów Wielkiej Lokacji 1257 roku Wawel wraz z podegrodziem zwanym Okołem.

Rysunek 1.3.

Wawel wraz z podegrodziem zwanym Okołem w pierwszej połowie XIV w.

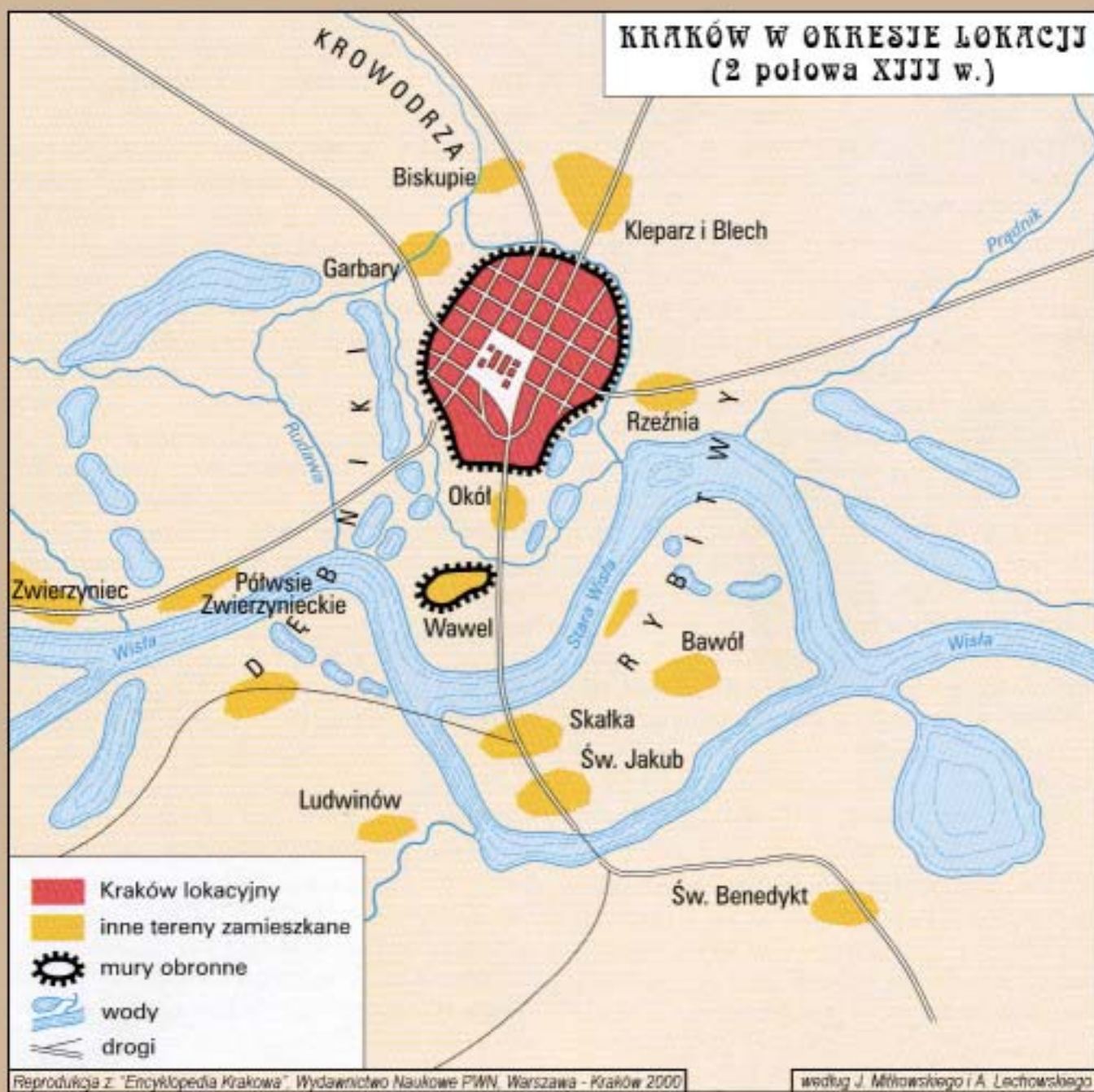

Źródło: „Encyklopedia Krakowa”, PWN 2000

Wielka Lokacja w 1257 r. nadała Krakowowi prawdziwie już - jak na ówczesne czasy - miejski kształt.

Rysunek 1.4.

Kraków w okresie lokacji (druga połowa XIII w.)

Źródło: „Encyklopedia Krakowa”, PWN 2000

W XIV w. powstaje zespół urbanistyczny złożony z trzech samodzielnych, posiadających swoje odrębne prawa, miast: Krakowa, Kazimierza i Kleparza (najpierw zwanego Florencją). Układ ten przetrwa aż do przełomu XVIII i XIX w.

Rysunek 1.5.

„Trójmiasto Krakowskie” z przedmieściami w późnym średniowieczu

Źródło: „Dzieje Krakowa”, t.1, „Kronika Krakowa” wyd. M. Michalika

Z końcem XVIII w. po prawej stronie Wisły ulokowane zostaje samodzielne, odrębne miasto Podgórze, przyłączone do Krakowa dopiero pod koniec I wojny światowej.

Rysunek 1.6.

Plan Krakowa i Podgórza A. Kociczki - 1847 r.

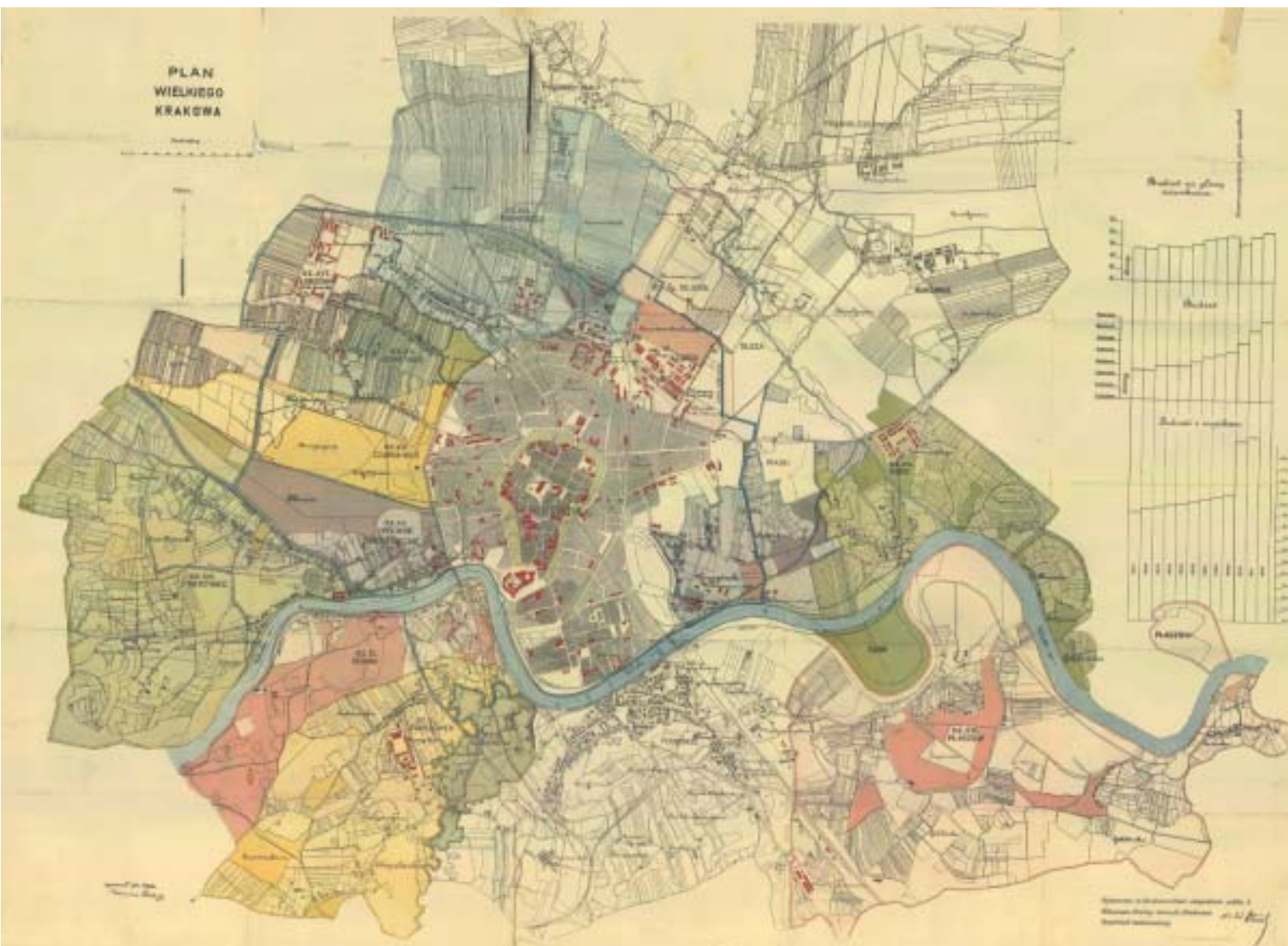

Źródło: Archiwum Państwowe w Krakowie

Przełomem w rozwoju przestrzennym stało się utworzenie w latach 1912-1915 Wielkiego Krakowa - efekt zasadniczej rozbudowy terytorium miasta pod prezydenturą Juliusza Lea.

Rysunek 1.7.

Plan Wielkiego Krakowa Kazimierza Stoleckiego - 1912 r.

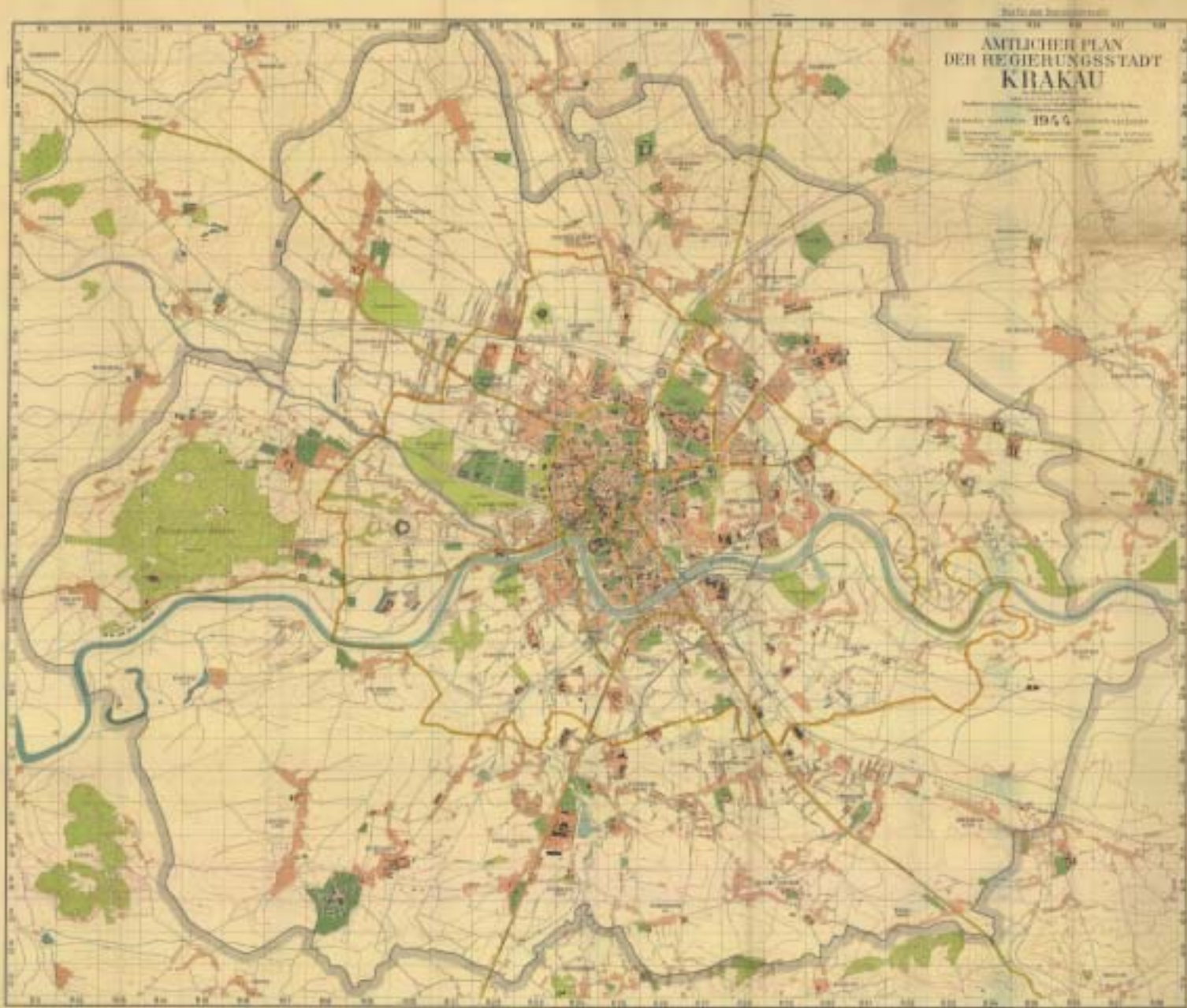

Źródło: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Ponad trzykrotne powiększenie obszaru miasta nastąpiło w trakcie II wojny światowej, w 1941 r. co władze polskie zatwierdziły w 1948 r.

Rysunek 1.8.

„Krakau” - Plan niemiecki - 1944 r.

Źródło: Zbiory prywatne

Kolejnym, przełomowym dla granic Krakowa momentem, było utworzenie Nowej Huty i włączenie jej do miasta jako jego dzielnicy.

Rysunek 1.9.

Plan miasta Krakowa - 1957 r.

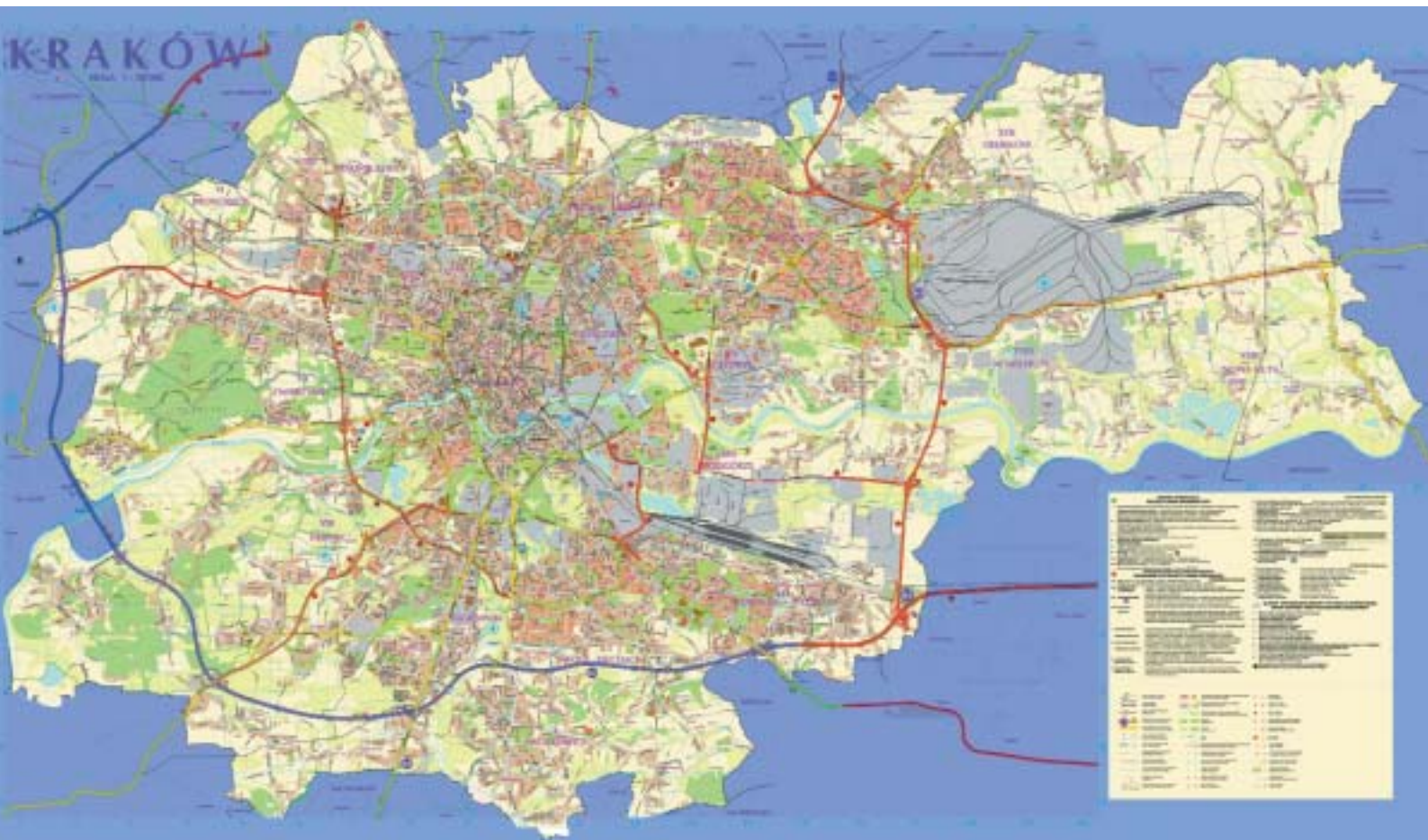

Źródło: Zbiory prywatne

Dzisiejszy obszar Krakowa i kształt jego granic to efekt kolejnych przyłączeń okolicznych osiedli i wsi w 1975 r. oraz korekty w 1986 r.

Rysunek 1.10.

Plan Miasta Krakowa z inwestycjami - 2005 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wydawnictwa Okręgowego Przedsiębiorstwa Geodezyjno - Kartograficznego w Krakowie Sp. z o.o.

Kraków położony jest w południowej części Polski w obniżeniu Kotliny Krakowsko - Wieluńskiej nad rzeką Wisłą, w geograficznym centrum Europy. Od północy miasto otaczają pasma Jury Krakowsko - Wieluńskiej oraz Pogórza Miechowskiego, od wschodu i południa Pogórze Wielickie, na zachodzie Brama Krakowska wiedzie w kierunku Wyżyny Śląskiej. Miasto posiada strategiczne położenie komunikacyjne, łącząc główne szlaki turystyczne i tranzytowe (Tatry - Morze Bałtyckie, Frankfurt - Kijów). Klimat w regionie jest umiarkowany, z częstymi zmianami aury w związku z silnym oddziaływaniem Tatr oraz ścieraniem się mas powietrza z nad Atlantyku i z głębi kontynentu. Wydłużoną równoleżnikowo oś miasta stanowi dolina Wisły, oprócz której sieć rzeczną tworzą jej dopływy: Wilga, Rudawa, Białucha, Dłubnia i inne. Kraków uważany jest za stolicę kulturalną Polski. Znajduje się tu 6 tys. zabytkowych budowli. W 1978 r. historyczny zespół architektoniczny Starego Miasta został umieszczony na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO jako jeden z 12 najcenniejszych obiektów zabytkowej architektury miejsko - użytkowej. Od ponad sześciuset lat istnieje tu najstarszy polski uniwersytet (UJ) oraz liczne państwowe i niepubliczne szkoły wyższe, kolegia edukacyjne, krajowe ośrodki badawczo - naukowe (instytuty PAN, PAU, instytuty i ośrodki międzynarodowe). Miasto tętni życiem - są tutaj organizowane różnorodne imprezy m.in. Festiwal Brytyjski, Triennale Grafiki, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych, Festiwal

Opera Viva, Letnie Koncerty Organowe. Obraz artystyczny Krakowa dopełniają liczne muzea, teatry, filharmonia im. Karola Szymanowskiego oraz Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha. Zaciszne kawiarnie, klimatyczne puby, restauracje oraz parki stanowią tradycyjne miejsce wypoczynku i rozrywki krakowian, a także licznie przybywających turystów.

Miasto zajmuje powierzchnię 327 km², podzielone jest na 18 dzielnic (I - XVIII).

W dniu 31 grudnia 2004 r. (na podstawie danych z ewidencji ludności, Wydziału Informatyki i Infrastruktury UMK) miasto liczyło 746 623 mieszkańców (stałych i czasowych). Zameldowanych na pobyt stałych było 706 479 osób, w tym 378 399 kobiet i 328 080 mężczyzn. Na pobyt czasowy było zameldowanych 40 144 osób, kobiet 21 073 i mężczyzn 19 071. W porównaniu do roku 2003 liczba ludności ogółem (stali i czasowi) zwiększyła się o 448 osób. Szczegółowe dane zawiera tabela I.5.

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 2 286 mieszkańców na 1 km kw. i była zróżnicowana od 720 mieszkańców w Dzielnicy X do 12 684 w Dzielnicy XVI.

W przypadku ludności zameldowanej na pobyt stały, w roku 2004 dominowała Dzielnica IV z liczbą ludności 63 808 mieszkańców, najmniej ludności zamieszkiwało obszar Dzielnicy IX (14 066). W roku 2004 najmniej ludności zameldowanej na pobyt czasowy zamieszkiwało Dzielnicę X (239 osób), a najwięcej Dzielnicę V (13 744), a było to spowodowane dużą liczbą domów studenckich w tym rejonie. Rozmieszczenie ludności Krakowa zameldowanej na pobyt stały i czasowy w podziale na osiemnaście dzielnic przedstawia rysunek I.11.

I.2. Procesy demograficzne

I.2.1. Dane z Urzędu Statystycznego w Krakowie

W 2004 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 1,98% ludności Polski i 23,23% mieszkańców Województwa Małopolskiego. Miasto liczyło 757,4 tys. mieszkańców. Wybrane wskaźniki dla kraju, województwa i Krakowa przedstawia tabela I.1.

Tabela I.1.

Wybrane wskaźniki demograficzne dla kraju, województwa i Krakowa w latach 2002 – 2004

Wskaźnik	lata	kraj	Województwo Małopolskie	Kraków
Liczba ludności w tys.	2002	38 218,5	3 237,2	757,5
	2003	38 190,6	3 252,9	757,7
	2004	38 173,8	3 260,2	757,4
Gęstość zaludnienia na os/km ²	2002	122	214	2 317
	2003	122	215	2 317
	2004	122	215	2 316
Kobiety na 100 mężczyzn	2002	106,5	106,0	113,4
	2003	106,6	106,0	113,6
	2004	107	106	114
Przyrost naturalny na 1000 ludności	2002	-0,1	1,40	-1,31
	2003	-0,4	0,98	-1,26
	2004	-0,19	1,16	-0,82
Saldo migracji stałej na 1000 ludności ogółem	2002	-0,47*	0,96	2,51
	2003	b.d	1,10	1,60
	2004	-0,25	0,99	1,47

Źródło: *Ludność ruch naturalny i migracje w woj. małopolskim w 2004r.* - Urząd Statystyczny, Kraków 2005

* dotyczy migracji zagranicznych na pobyt stały

Tabela 1.2.**Ludność Krakowa w latach 2002 – 2004 – faktyczna**

Wyszczególnienie	2002	2003	2004
Kraków - ogółem	757 547	757 685	757 430
- kobiety	402 637	402 889	402 977
- mężczyźni	354 910	354 796	354 453
Zameldowani na pobyt stały			
- ogółem	732 381	721 288	733 107
- kobiety	389 655	383 901	390 369
- mężczyźni	342 726	337 447	342 738
Zameldowani na pobyt czasowy *			
- ogółem	34 367	36 397	34 079
- kobiety	17 935	18 988	17 898
- mężczyźni	16 432	17 349	16 181

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

*/ponad 2 miesiące

Tabela 1.3.**Wskaźniki ruchu naturalnego w latach 2002 - 2004**

Wyszczególnienie	2002	2003	2004
Urodzenia ogółem w tym:	5 7165	5 933	6 162
Urodzenia żywe:	5 688	5 914	6 140
- kobiety	2 770	2 843	2 932
- mężczyźni	2 918	3 071	3 208
urodzenia martwe:	28	19	22
- kobiety	14	12	9
- mężczyźni	14	7	13
Zgony ogółem w tym:	6 645	6 839	6 738
- kobiety	3 335	3 430	3 405
- mężczyźni	3 310	3 409	3 333
- niemowlęta	43	32	37
Przyrost naturalny (przewaga urodzeń nad zgonami)	-957	-925	-598
Liczba zawartych związków małżeńskich	3 355	3 480	3 357
Liczba rozwodów	1 042	b. d.	1 392

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

Przyrost ludności notują gminy okalające miasto Kraków. Gminy powiatu ziemskiego krakowskiego i wielickiego wykazały w latach 2003 – 2004 przyrost liczby ludności mieszkańców w wyniku migracji w wysokości 4,3 tys. osób (tabela 1.4).

Tabela 1.4**Zmiany migracyjne ludności gmin w latach 2003 – 2004**

Lp.	Jednostka administracyjna	Lata	Saldo migracji stałej	Razem migracje (lata 2003-2004)
	Miasto Kraków	2003	1 171	2 249
		2004	1 078	
1.	Powiat krakowski	2003	1 795	3 422
		2004	1 627	
1.1	Gmina Kocmyrzów-Luborzyca	2003	131	266
		2004	134	
1.2	Gmina Liszki	2003	112	275
		2004	163	
1.3	Gmina Mogilany	2003	206	400
		2004	194	
1.4	Miasto i Gmina Skawina	2003	33	71
		2004	38	
1.5	Gmina Wielka Wieś	2003	96	243
		2004	147	
1.6	Gmina Zabierzów	2003	309	487
		2004	178	
1.7	Gmina Zielonki	2003	409	901
		2004	492	
2.	Powiat wielicki	2003	1 118	2 112
		2004	994	
2.1	Miasto i Gmina Niepołomice	2003	185	353
		2004	168	
2.2	Miasto i Gmina Wieliczka	2003	718	1 394

Źródło: Ludność ruch naturalny i migracje w woj. małopolskim w 2004r. - Urząd Statystyczny, Kraków 2005

I.2.2. Dane z Ewidencji Ludności UMK**Tabela 1.5****Ludność Krakowa w latach 2002 – 2004**

Wyszczególnienie	2002	2003	2004
Kraków - ogółem	746 745	746 175	746 623
- kobiety	398 845	398 791	399 472
- mężczyźni	347 900	347 384	347 151
Zameldowani na pobyt stały - ogółem	707 950	706 749	706 479
- kobiety	378 590	378 214	378 399
- mężczyźni	329 360	328 535	328 080
Zameldowani na pobyt czasowy - ogółem	38 795	39 426	40 144
- kobiety	20 255	20 577	21 073
- mężczyźni	18 540	18 849	19 071

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności, Wydział Informatyki i Infrastruktury UMK

Tabela 1.6**Wskaźniki ruchu naturalnego w latach 2002 – 2004**

Wyszczególnienie	2002	2003	2004
Urodzenia			
(liczba sporządzonych aktów urodzeń)	11 394	11 854	12 345
Zgony			
(liczba sporządzonych aktów zgonów)	9 044	9 235	9 172
Przyrost naturalny			
(przewaga urodzeń nad zgonami)	2 350	2 619	3 173
Małżeństwa			
(liczba sporządzonych aktów małżeństw)	4 002	4 046	4 092
Liczba wyroków sądowych			
orzekających separację	b. d.	64	139
Liczba wyroków sądowych			
orzekających rozwodów *	1 064	1 109	1 433

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Stanu Cywilnego

* za rok 2002 - liczba wniosków jakie wpłynęły do USC

Z danych zawartych w tabeli 1.6 wynika, że w mieście Krakowie sporządzono 12 345 aktów urodzeń, co oznacza 4% wzrost w stosunku do roku poprzedniego. Zmniejszyła się nieznacznie liczba sporządzonych aktów zgonów o 0,6%. Liczba zawartych małżeństw nie wzrosła radykalnie, zaledwie 1%, natomiast o 29% zwiększyła się liczba rozwodów.

I.3 Prognoza demograficzna

opracowana przez Główny Urząd Statystyczny na lata 2003 – 2030

Liczba ludności Krakowa wyniosła 757,5 tys. osób (dane rzeczywiste z dnia 31 grudnia 2002 r.). Opracowana przez Główny Urząd Statystyczny prognoza demograficzna dla Polski na lata 2003 – 2030 uwzględnia również miasto Kraków i podaje zmiany liczby ludności. W roku 2005 w Krakowie przewiduje się wzrost liczby ludności do 760,3 tys. osób, w roku 2010 – 739,4 tys. osób, w roku 2015 – 739,4 tys. osób, w roku 2020 – 717,0 tys. osób, w roku 2025 – 687,3 tys. osób i w roku 2030 – 651,2 tys. osób. Porównując dane z roku 2002 i roku 2030 w Krakowie o 14% zmniejszy się liczba ludności. Prowadzone przez demografów badania i analizy wskazują, że trwający od kilkunastu lat spadek rozrodności jeszcze nie jest procesem zakończonym i dotyczy w coraz większym stopniu kolejnych roczników młodzieży. Wśród przyczyn tego zjawiska wymienia się poziom wykształcenia, trudności na rynku pracy, zmniejszenie świadczeń socjalnych na rzecz rodziny i generalnie trudne warunki społeczno-ekonomiczne, w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym. Zgodnie z opiniami ekspertów, w najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności, z obecnej średniej 1,25 dziecka na kobietę do około 1,1 w 2010 r., po czym w latach 2010 – 2020 można oczekiwać niewielkiego wzrostu dzietności do około 1,2.

W dalszym ciągu będzie następował spadek umieralności i wzrost przeciętnej długości życia.

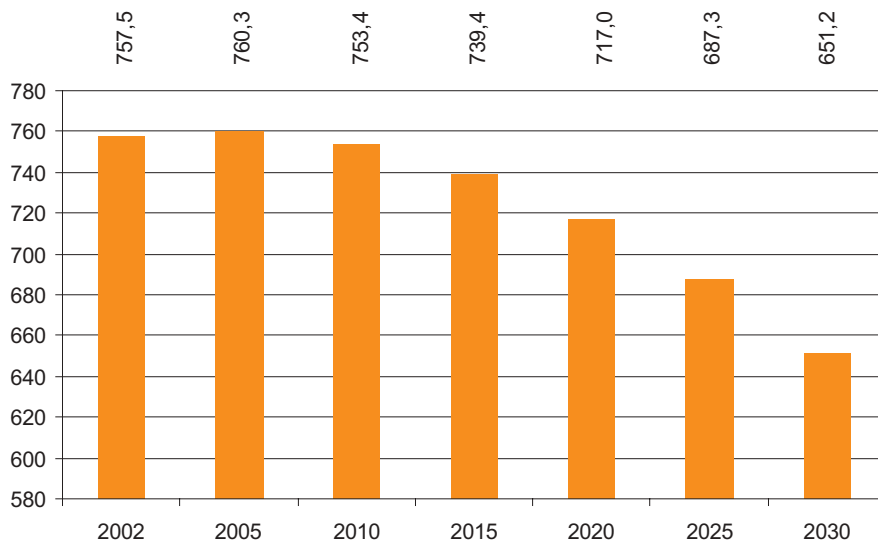
Przeciętne trwanie życia wzrośnie z obecnych 74,5 lat (70,4 mężczyźni, 78,8 kobiety) do 77,8 w 2015 r. (74,6 mężczyźni, 81,2 kobiety) oraz do 80 lat w 2030 r. (77,6 mężczyźni, 83,3 kobiety).

W najbliższych latach wzrośnie nieco skala migracji zagranicznych, stąd zwiększy się nieznacznie ujemne saldo migracji z obecnych kilkunastu tysięcy osób rocznie do 24 tys. osób około 2010 r.

Migracje wewnętrzne pozostaną przez najbliższe lata na obecnym niskim poziomie. W migracjach pomiędzy miastem i wsią kontynuowana będzie występująca od kilku lat przewaga przemieszczeń na wieś, związana ze zjawiskiem suburbanizacji.

Wykres I.1.

Prognozowana liczba ludności Krakowa do roku 2030

Źródło: Prognoza demograficzna na lata 2003 – 2030, Główny Urząd Statystyczny
rok 2002 – dane rzeczywiste, stan w dniu 31 grudnia 2002r.

O Krakowie i krakowianach/ Tendencje

- ubytek ludności Krakowa
- ujemny przyrost naturalny
- spadek współczynnika dzietności
- spadek umieralności i wzrost przeciętnej długości życia
- przyrost ludności w gminach okalających Kraków (zjawisko suburbanizacji)

Rys. I.1

Ludność Krakowa zameldowana na pobyt stały i czasowy oraz gęstość zaludnienia w układzie 18 dzielnic stan w dniu 31.XII.2004 r.

